

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення Ради Платіжної організації системи електронних платежів Національного банку України, протокол від 13 липня 2017 року № 1

Із змінами та доповненнями, внесеними рішенням Ради Платіжної організації системи електронних платежів Національного банку України (протокол від 04 січня 2018 року № 2; протокол від 22 лютого 2022 року № 12, у редакції, затвердженій рішенням Ради Оператора системи електронних платежів Національного банку України, протокол від 09.02.2024 № 19, із змінами затвердженими рішенням Ради Оператора системи електронних платежів Національного банку України, протокол від 26.11.2024 № 24)

Правила системи електронних платежів Національного банку України

І. Загальні положення

1. Система електронних платежів Національного банку України (далі – СЕП) є державною платіжною системою, яка створена з метою проведення міжбанківських платіжних операцій в Україні в національній валюті через рахунки учасників СЕП, та орієнтована на фінансову стабільність в Україні.

2. СЕП функціонує на базі міжнародного стандарту ISO 20022, її характерними рисами є:

1) стандартизація структур обміну повідомленнями з Учасниками за стандартом ISO 20022;

2) функціонування в режимі 24/7, що передбачає виконання міжбанківських платіжних операцій у цілодобовому режимі без призупинення роботи системи та миттєвий перехід від поточного до наступного календарного дня.

3. Діяльність СЕП контролюється шляхом:

- 1) колегіального контролю щодо впровадження стратегії розвитку СЕП;
- 2) оприлюднення підсумків роботи СЕП за звітний рік;
- 3) контролю за безперервним функціонуванням СЕП відповідно до Технологічного регламенту роботи СЕП;
- 4) дотримання планових показників операційної діяльності СЕП, часу відновлення діяльності СЕП у разі виникнення надзвичайної ситуації;
- 5) забезпечення належного рівня захисту інформації у СЕП відповідно до вимог законодавства України.

4. Ці Правила розроблено відповідно до Законів України “Про Національний банк України”, “Про банки і банківську діяльність”, “Про платіжні послуги” та нормативно-правових актів Національного банку України.

5. Ці Правила визначають ключові питання щодо організаційної структури СЕП, умов участі в СЕП, порядку здійснення розрахунків у СЕП, управління ризиками в СЕП, організації системи захисту інформації в СЕП, уключаючи кіберзахист, порядку вирішення спорів, забезпечення безперервного функціонування СЕП, порядку проведення реконсиляції, загальних умов зберігання інформації про фінансові повідомлення, здійснення Національним банком контролю за дотриманням учасниками СЕП вимог цих Правил.

6. Ці Правила та зміни до них затверджуються Радою Оператора СЕП і є обов’язковими для виконання всіма учасниками СЕП.

7. Діяльність СЕП регулюється цими Правилами та забезпечується організаційною структурою СЕП.

8. До Правил СЕП належать нормативно-правові, розпорядчі акти Національного банку, технологічна документація щодо функціонування СЕП та документи з імплементації стандарту ISO 20022 в Україні, а саме:

1) щодо порядку ініціювання та здійснення міжбанківських платіжних операцій у СЕП, умов участі, порядку вступу та виходу із системи, оформлення платіжних інструкцій:

Інструкція про виконання міжбанківських платіжних операцій в Україні в національній валюті, затверджена постановою Правління Національного банку України від 03 березня 2023 року № 16 (далі – Інструкція № 16);

Інструкція про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг, затверджена постановою Правління

Національного банку України від 29 липня 2022 року № 163;

Імплементация стандарту ISO 20022 в Україні. Кредитовий переказ на базі міжнародного стандарту ISO 20022;

Кредитовий переказ за операціями, які здійснюються з дотриманням принципу “Поставка проти оплати / Оплата проти поставки” на базі міжнародного стандарту ISO 20022;

Імплементация стандарту ISO 20022 в Україні. Примусове списання (стягнення) коштів з рахунку платника – фізичної або юридичної особи (крім агентів) на базі міжнародного стандарту ISO 20022;

Імплементация стандарту ISO 20022 в Україні. Примусове/безспірне списання та стягнення коштів з рахунку платника, який є агентом на базі міжнародного стандарту ISO 20022;

Імплементация стандарту ISO 20022 в Україні. Винятки та розслідування по платіжних операціях на базі міжнародного стандарту ISO 20022;

Функціональний опис. Реалізація кредитового переказу на базі міжнародного стандарту ISO 20022 (на рівні агент – ЦОСЕП – агент);

Функціональний опис. Реалізація миттєвого переказу (на рівні агент – ЦОСЕП – агент);

2) щодо опису повідомлень, їх реквізитного складу, правил їх заповнення, правил контролю та алгоритмів оброблення – технологічні документи з імплементации стандарту ISO 20022 в Україні, затверджені Радою Оператора СЕП та оприлюднені на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку України у розділі “Платежі та розрахунки”;

3) щодо захисту інформації в СЕП:

Положення про використання засобів криптографічного захисту інформації Національного банку України, затверджене постановою Правління Національного банку України від 14.04.2023 № 49;

документ “Система електронних платежів Національного банку України (версія СЕП-4.1). Технологія і формати обміну повідомленнями між учасниками і ЦОСЕП”, затверджений 05 липня 2024 року за № В/52-0016/83419, доведений до відома учасників СЕП листом від 05 липня 2024 року № 52-0014/51604;

документ “Використання СКЗІ СЕП в учасників СЕП”, затверджений 03 жовтня 2024 року за № В/56-0011/123409 та доведений до відома учасників СЕП листом від 04 жовтня 2024 року № 52-0014/75621;

4) щодо забезпечення безперервного функціонування СЕП:

Інструкція щодо організації роботи банківської системи в надзвичайному режимі, затверджена постановою Правління Національного банку України від 22 липня 2014 року № 435 [у редакції постанови Правління Національного банку України від 24 червня 2016 року № 349 (зі змінами)] (далі – Інструкція № 435);

розділ XV Інструкції № 16;

Положення про порядок дій щодо забезпечення здійснення безготівкових розрахунків, якщо немає засобів зв'язку для виконання міжбанківських платіжних операцій у національній валюті, затверджене постановою Правління Національного банку України від 16 грудня 2022 року № 244 (зі змінами) (далі – Положення № 244);

Положення про забезпечення здійснення безготівкових розрахунків в Україні в умовах особливого періоду, затверджене постановою Правління Національного банку України від 16 жовтня 2024 року № 125 “Про деякі питання здійснення безготівкових розрахунків в Україні в умовах особливого періоду” (далі – Положення № 125);

пункт 8¹ постанови Правління Національного банку України від 25 лютого 2022 року № 23 “Про деякі питання діяльності банків України та банківських груп” (зі змінами) (далі – Постанова № 23);

5) щодо регламенту та технології роботи СЕП:

Технологічний регламент роботи системи електронних платежів Національного банку України, затверджений рішенням Правління Національного банку України від 03 березня 2023 року № 88-рш (далі – Технологічний регламент роботи СЕП);

документ “Система електронних платежів Національного банку України (версія СЕП-4.1). Технологія і формати обміну повідомленнями між учасниками і ЦОСЕП”, затверджений 05 липня 2024 року за № В/52-0016/83419, доведений до відома учасників СЕП листом від 05 липня 2024 року № 52-0014/51604;

б) щодо плати за послуги СЕП – Тарифи на послуги (операції), що надаються (здійснюються) Національним банком України, затверджені постановою Правління Національного банку України від 12 серпня 2003 року № 333 (зі змінами);

7) щодо взаємодії депозитаріїв із СЕП у здійсненні грошових розрахунків за правочинами щодо цінних паперів за принципом “поставка цінних паперів проти оплати”, “оплата проти поставки цінних паперів” – Положення про провадження депозитарної і клірингової діяльності та забезпечення здійснення розрахунків за правочинами щодо цінних паперів Національним банком України, затверджене постановою Правління Національного банку України від 21 грудня 2017 року № 140 (зі змінами).

9. Терміни, що вживаються в цих Правилах, використовуються в значеннях, визначених Законом України “Про платіжні послуги”, іншими законодавчими актами України, нормативно-правовими актами Національного банку України.

II. Організаційна структура СЕП.

Умови участі, порядок прийняття і виключення із СЕП

10. Організаційна структура СЕП складається з:

- 1) Оператора СЕП;
- 2) центру оброблення СЕП (далі – ЦОСЕП);
- 3) розрахункового банку;
- 4) учасників СЕП.

11. Оператором СЕП є Національний банк України (далі – Національний банк).

Інформація про Оператора СЕП та організаційну структуру Оператора СЕП розміщується на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку.

Керівним органом Оператора СЕП є Рада Оператора СЕП.

Функції ЦОСЕП виконує Департамент інформаційних технологій Національного банку.

Функції розрахункового банку СЕП виконує Операційний департамент Національного банку.

12. Учасниками СЕП можуть бути:

Національний банк;

банк-резидент, відомості про якого внесені до Державного реєстру банків України;

філія банку-резидента, який отримав дозвіл Національного банку на роботу в СЕП за відповідною моделлю обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку;

Державна казначейська служба України відповідно до статті 72 Закону України “Про платіжні послуги” та Положення про Державну казначейську службу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 року № 215 (зі змінами);

філія іноземного банку, яка акредитована Національним банком та відомості про яку внесені до Державного реєстру банків;

інша установа, право якої бути учасником СЕП визначено законом України, за умови дотримання вимог, визначених розділом XII Інструкції № 16.

Умови участі, порядок прийняття і виключення учасників СЕП визначені у розділі II Інструкції № 16.

У разі запровадження надзвичайного режиму роботи, який перешкоджає штатній роботі в СЕП, її учасник може бути виключений з довідника учасників СЕП на підставах та в порядку, визначених Інструкцією № 435.

13. Для здійснення міжбанківських платіжних операцій через СЕП учаснику СЕП відкривається рахунок учасника СЕП у розрахунковому банку СЕП.

14. Обслуговування в СЕП:

1) банку/філії банку/філії іноземного банку здійснюється на підставі та за умови:

відкриття в Національному банку кореспондентського рахунку банку/філії іноземного банку на підставі договору про рахунок учасника СЕП у Національному банку;

приєднання банку/філії банку/філії іноземного банку до Єдиного договору банківського обслуговування та надання інших послуг Національним банком України відповідно до Публічної пропозиції Національного банку України на укладення Єдиного договору банківського обслуговування та надання інших послуг Національним банком України, затвердженої рішенням Правління Національного банку України від 03.01.2017 № 2-рш [у редакції рішення Правління Національного банку України від 05 листопада 2018 року № 740-рш (зі змінами)], розміщеної на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку (далі – Єдиний договір), для отримання таких видів послуг Національного банку: розрахунково-інформаційне обслуговування в системі електронних платежів Національного банку; надання послуг системою електронної пошти Національного банку; надання в користування засобів захисту інформації Національного банку;

унесення відомостей до:

Державного реєстру банків України;

довідника учасників СЕП;

2) Державної казначейської служби України здійснюється на підставі та за умови:

укладення договорів про:

умови функціонування Єдиного казначейського рахунку Державної казначейської служби України в Національному банку;

розрахунково-інформаційне обслуговування в системі електронних платежів Національного банку України та надання послуг системою електронної пошти Національного банку України;

про використання засобів захисту інформації Національного банку;

унесення відомостей до довідника учасників СЕП;

3) іншої установи здійснюється на підставі та за умови:

дотримання технічних і організаційних умов щодо участі в СЕП, визначених у розділі XII Інструкції № 16;

відкриття в Національному банку рахунку на підставі договору про рахунок учасника СЕП у Національному банку;

приєднання до Єдиного договору для отримання таких видів послуг Національного банку: розрахунково-інформаційне обслуговування в системі електронних платежів Національного банку; надання послуг системою електронної пошти Національного банку; надання в користування засобів захисту інформації Національного банку;

унесення відомостей до:

Державного реєстру фінансових установ щодо іншої установи, яка є фінансовою установою (крім банку), або Реєстру платіжної інфраструктури щодо іншої установи, яка є надавачем платіжних послуг (крім банку);

довідника учасників СЕП;

4) учасника СЕП - банку/філії банку/філії іноземного банку/Державної казначейської служби України/іншої установи для виконання миттєвого кредитового переказу СЕП (далі - миттєвий переказ СЕП) за умови внесення відомостей до довідника учасників миттєвого кредитового переказу СЕП.

III. Права та обов'язки Оператора СЕП

15. Метою Оператора СЕП є забезпечення учасників СЕП надійною та ефективною системою міжбанківських розрахунків.

16. Завданням Оператора СЕП є безперервне, надійне та ефективне функціонування СЕП.

17. Оператор СЕП має право:

1) затверджувати правила СЕП та зміни до них, а також технологічні, технічні і організаційні документи СЕП та зміни до них;

2) приймати рішення щодо організації захисту інформації в СЕП;

3) визначати порядок вирішення спорів між учасниками СЕП;

5) приймати рішення щодо безперервності функціонування СЕП;

6) оперативно визначати особливості функціонування СЕП та особливості роботи її учасників;

7) встановити протягом календарного дня технологічну перерву в роботі СЕП для здійснення технологічних робіт у ЦОСЕП;

7) здійснювати контроль за виконанням учасниками СЕП договірних зобов'язань, цих Правил, документів, що регулюють функціонування СЕП;

8) зупиняти приймання фінансових повідомлень від учасника СЕП, який порушує технологію роботи в СЕП, не виконує вимоги щодо захисту інформації та кіберзахисту в СЕП або якщо виникла підозра в несанкціонованому доступі до СЕП від імені учасника;

9) припиняти дію дозволу щодо роботи в СЕП за відповідною моделлю обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку, якщо учасник СЕП протягом шести місяців із дня надання дозволу не розпочав роботу за відповідною моделлю;

10) визначати інші види обмежень щодо здійснення платіжних операцій через СЕП;

11) визначати технологію роботи СЕП;

12) змінювати технологічну структуру СЕП і методи програмно-технічної реалізації її компонентів;

13) вимагати від учасників СЕП адаптації їх програмно-технічних засобів системи автоматизації та внутрішньобанківської міжфілійної системи (далі – ВМС) до технології роботи СЕП;

14) упроваджувати заходи щодо мінімізації ризиків, які виникають під час функціонування СЕП;

15) впроваджувати нові послуги (операції), що надаються (здійснюються) Національним банком у СЕП, та встановлювати тарифи на них, переглядати тарифи на діючі послуги (операції), а також скасовувати послуги (операції), що надаються (здійснюються) Національним банком у СЕП, та тарифи на них.

18. Оператор СЕП зобов'язаний:

1) забезпечити виконання платіжних операцій через СЕП у строк, визначений законодавством України;

2) забезпечити учаснику СЕП можливість проведення міжбанківської платіжної операції через СЕП з використанням ЦОСЕП і програмного забезпечення учасника СЕП;

3) підключити учасника СЕП до інформаційної мережі Національного банку відповідно до вимог Національного банку і забезпечувати учаснику СЕП можливість доступу до інформаційних ресурсів СЕП згідно з Технологічним регламентом роботи СЕП (за умови функціонування каналів зв'язку);

4) надавати консультації щодо підготовки до роботи в СЕП та з питань усунення непередбачених та надзвичайних ситуацій;

5) аналізувати ризики, що виникають у діяльності СЕП та які можуть призвести до виникнення ризиків у діяльності її учасників;

б) уживати заходів щодо мінімізації та усунення наслідків впливу ризиків, що виникають у СЕП.

IV. Функції ЦОСЕП

19. ЦОСЕП забезпечує функціонування СЕП у цілодобовому режимі 24/7 з датою поточного календарного дня відповідно до Технологічного регламенту роботи СЕП.

20. ЦОСЕП здійснює оброблення фінансових повідомлень і виконання платіжних інструкцій, що містяться в платіжних повідомленнях, у порядку їх надходження до ЦОСЕП.

ЦОСЕП на запит учасника СЕП надає інформацію щодо поточного стану його технічних рахунків та здійснених операцій за ними.

ЦОСЕП не веде своїми засобами черг платіжних інструкцій, не виконаних через недостатність коштів на технічному рахунку учасника СЕП.

ЦОСЕП надає учасникам СЕП інформацію про стан їх технічних рахунків з визначеною періодичністю кілька разів на день, а також перелік усіх платіжних повідомлень, що оброблялися ними протягом цього періоду.

V. Функції розрахункового банку СЕП

21. Розрахунковий банк:

1) відкриває та веде кореспондентські рахунки банків, філій іноземних банків та рахунки інших установ – учасників СЕП; виконує платіжні інструкції на примусове списання/стягнення коштів, документи про обмеження права розпоряджання рахунком учасника СЕП відповідно до законодавства України в порядку, передбаченому нормативно-правовими актами Національного банку;

2) відображає на рахунках учасників СЕП інформацію про розрахунки, здійснені через СЕП, за підсумками календарного дня;

3) здійснює списання в безспірному порядку заборгованості з кореспондентського рахунку банку відповідно до статті 73 Закону України “Про Національний банк України”;

4) здійснює договірне списання коштів з рахунку учасника СЕП у разі ненадходження оплати у визначений термін за надані Національним банком послуги/здійснені операції в СЕП;

5) забезпечує збереження банківської таємниці щодо стану рахунку учасника СЕП та іншої інформації про його діяльність відповідно до законодавства України;

б) виконує інші функції, визначені законодавством України, у тому числі нормативно-правовими актами Національного банку та умовами договорів.

VI. Права та обов'язки учасника СЕП

22. Учасник СЕП має право:

1) виконувати міжбанківські платіжні операції відповідно до Технологічного регламенту роботи СЕП;

2) самостійно розпоряджатися коштами, що обліковуються на рахунку учасника СЕП, крім випадків обмеження права розпоряджання рахунком, установлених законодавством України;

3) отримувати повідомлення від розрахункового банку СЕП про надходження платіжної інструкції/запиту на здійснення платіжної операції щодо примусового списання/стягнення коштів, документів щодо обмеження права розпоряджання рахунком учасника СЕП та вимоги Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;

4) отримувати виписку з рахунку учасника СЕП за кожний календарний день в електронному вигляді;

5) отримувати інформаційні послуги щодо достовірності інформації за фінансовими повідомленнями в разі виникнення спорів на основі копій транспортних повідомлень;

б) отримувати послуги щодо аналізу нестандартних ситуацій, які виникли в роботі учасника СЕП унаслідок порушень технології і форматів обміну інформацією з ЦОСЕП та порушень щодо формування, порядку зберігання, знищення відокремлених електронних даних.

23. Учасник СЕП зобов'язаний:

1) забезпечити взаємодію системи автоматизації (ВМС) із СЕП відповідно до технологічних вимог Оператора СЕП;

2) проводити активні операції за рахунком учасника СЕП у межах наявних на ньому коштів відповідно до законодавства України;

3) здійснювати оброблення всіх фінансових повідомлень у день їх одержання від СЕП;

4) забезпечити фіксування у системі автоматизації платіжних операцій за рахунком учасника СЕП датою того календарного дня, в який ці операції були проведені через СЕП і відображені за технічними рахунками у ЦОСЕП;

5) повідомити розрахунковому банку СЕП свій внутрішній рахунок для списання коштів у випадках, передбачених законодавством України;

6) виконувати вимоги щодо захисту інформації у СЕП;

7) дотримуватися технологічної дисципліни в інформаційній мережі Національного банку;

8) за кожний календарний день формувати та надійно зберігати архіви транспортних повідомлень;

9) забезпечити належний рівень резервування програмно-технічних комплексів, потрібних для забезпечення його роботи в СЕП, відповідного серверного та телекомунікаційного обладнання, систем електроживлення, кондиціонування, каналів зв'язку та визначити заходи щодо швидкого відновлення їх функціонування;

10) розробити внутрішній документ, що регламентує порядок відновлення роботи в СЕП у разі порушення роботи в СЕП або виникнення надзвичайних ситуацій, та забезпечити його виконання;

11) повідомляти Департамент інформаційних технологій Національного банку засобами електронної пошти Національного банку України та додатково за допомогою телефонного зв'язку (телефонограм) в разі виникнення обставин, що перешкоджають його штатній роботі в СЕП, або в разі встановлення технологічних перерв для виконання технологічних робіт з обслуговування власної системи автоматизації (ВМС);

12) своєчасно та в повному обсязі здійснювати Національному банку оплату за отримані послуги/здійснені операції в СЕП (не поширюється на Національний банк як учасника СЕП).

VII. Порядок здійснення розрахунків у СЕП

24. Загальний порядок функціонування СЕП, проведення міжбанківських платіжних операцій за допомогою учасників СЕП та особливості виконання учасниками СЕП платіжних операцій небанківських надавачів платіжних послуг визначені Інструкцією № 16.

25. Взаємодія учасника СЕП із ЦОСЕП здійснюється відповідно до документа “Система електронних платежів Національного банку України (версія СЕП-4.1). Технологія і формати обміну повідомленнями між учасниками і ЦОСЕП”, затвердженого 05 липня 2024 року за № В/52-0016/83419, доведеного до відома учасників СЕП листом від 05 липня 2024 року № 52-0014/51604.

26. Учасники СЕП можуть здійснювати міжбанківські платіжні операції через СЕП за умови дотримання цих Правил та інших документів, визначених у пункті 8 розділу I цих Правил.

27. Учасник СЕП безпосередній обмінюється з ЦОСЕП фінансовими і технічними повідомленнями шляхом формування, передавання, приймання транспортних повідомлень за допомогою системи автоматизації або ВМС учасника.

28. Формати фінансових повідомлень визначено у відповідних специфікаціях щодо імплементації ISO 20022 в Україні, оприлюднених на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку у розділі “Платежі та розрахунки”.

29. Учасник СЕП формує платіжне повідомлення на підставі платіжних інструкцій клієнтів або власних платіжних інструкцій, запитів на здійснення/відкриття платіжної операції.

30. Проведення платіжних операцій, що містяться в платіжному повідомленні, виконується в ЦОСЕП у порядку черговості їх розміщення в платіжному повідомленні, без сортування.

31. ЦОСЕП надсилає учаснику СЕП інформаційне повідомлення про відхилення платіжної інструкції в разі недостатності коштів на його технічному рахунку.

32. Учасник СЕП-відправник не може відкликати фінансове або технічне повідомлення, прийняте ЦОСЕП.

33. Платіжна інструкція, яка міститься у платіжному повідомленні, вважається виконаною у СЕП з часу відображення її суми одночасно на

технічному рахунку учасника СЕП-відправника і технічному рахунку учасника СЕП-отримувача.

34. Розрахунок у СЕП стає безвідкличним та безумовним (момент остаточності розрахунків у СЕП) з часу відображення суми платіжної інструкції одночасно за технічним рахунком учасника СЕП-відправника і учасника СЕП-отримувача.

34¹. Максимальна сума однієї платіжної операції миттєвого переказу СЕП становить 100 тисяч гривень.

VIII. Управління ризиками у СЕП

35. Механізми контролю і заходи щодо управління, мінімізації та усунення наслідків впливу ризиків, які притаманні СЕП, визначаються Оператором СЕП.

36. Оператор СЕП забезпечує:

1) аналіз ризиків, які виникають у діяльності СЕП та які можуть призвести до виникнення ризиків у діяльності інших осіб, у тому числі учасників СЕП;

2) виявлення внутрішніх та зовнішніх загроз, що можуть спричинити виникнення ризиків у платіжній системі, та їх джерела.

37. СЕП у своїй діяльності наражається на такі ризики: операційний (включаючи кіберризик), розрахунковий, правовий, кредитний, ліквідності, системний, загальний комерційний відповідно до нормативно-правового акта Національного банку щодо порядку здійснення оверсайту платіжної інфраструктури в Україні.

Управління ризиками, на які наражається СЕП, здійснюється відповідно до цих Правил з урахуванням розпорядчих актів Національного банку з питань управління ризиками Національного банку.

38. Кредитний ризик і ризик ліквідності обмежені характеристиками СЕП. Упродовж операційного дня СЕП підтримує актуальний стан технічних рахунків у режимі реального часу. Міжбанківські платіжні операції виконуються лише в межах лімітів поточного значення технічного рахунку учасника СЕП. Учасники СЕП мають всю необхідну інформацію для прогнозування своєї ліквідності. Усі початкові операції учасника СЕП, які можуть призвести до овердрафту, автоматично блокуються. Таким чином, учасник СЕП має справу лише з фактично наявними коштами на його рахунку.

39. Управління операційним ризиком у СЕП здійснюється відповідно до нормативно-правових та розпорядчих актів Національного банку з питань

управління операційними ризиками та ризиками інформаційної безпеки Національного банку і банків та рішень Ради Оператора СЕП.

Основними завданнями управління операційним ризиком у СЕП є: попередження реалізації операційного ризику; своєчасна ідентифікація та оброблення операційного ризику; мінімізація негативного впливу операційного ризику; своєчасне інформування керівництва Національного банку про загрозу реалізації операційного ризику та можливі наслідки; забезпечення безперервності функціонування СЕП.

Операційний ризик у СЕП мінімізується за допомогою:

1) створення багаторівневих засобів бухгалтерського та технологічного контролю, вбудованих у програмне забезпечення;

2) використання програмних і апаратних засобів захисту інформації під час транспортування платіжної і технологічної інформації через СЕП;

3) того, що персонал ЦОСЕП не має змоги втручатися у процес оброблення фінансових повідомлень та в їх зміст. Персонал виконує тільки регламентні дії;

4) багаторівневої системи резервування і відновлення функціонування СЕП, яка організована за кількома рівнями, залежно від ступеня та локалізації порушення функціонування ЦОСЕП;

5) організаційних питань контролю за роботою з програмними комплексами СЕП;

6) перевірок Оператором СЕП учасників СЕП;

7) механізму захищеного обміну учасника СЕП з ЦОСЕП фінансовими і технічними повідомленнями шляхом формування, передавання, приймання транспортних повідомлень;

8) механізму інформування учасника СЕП щодо поточного стану його технічного рахунку.

Для мінімізації операційного ризику у СЕП Національний банк установлює вимоги щодо забезпечення безперервного функціонування інформаційних систем, частиною яких є вимоги щодо комплексного плану забезпечення безперервної діяльності банків та їх філій, а також організації їх роботи в СЕП у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

Забезпечення безперервності функціонування СЕП здійснюється відповідно до нормативно-правових та розпорядчих актів Національного банку з питань керування неперервністю діяльності Національного банку, у тому числі забезпечення безперервності функціонування інформаційних систем Національного банку. Національний банк періодично тестує навантаження і

безперервність функціонування СЕП відповідно до встановленої у Національному банку України методики.

Національний банк та учасники СЕП для безперервності роботи СЕП керуються нормами Інструкції № 16, Інструкції № 435, Положення № 244, Положення № 125, пункту 8¹ Постанови № 23.

Кожен учасник СЕП зобов'язаний забезпечити наявність та виконання внутрішнього документа, що регламентує порядок відновлення роботи в СЕП у разі порушення роботи в системі або виникнення надзвичайних ситуацій, а також контроль за операційними ризиками, кіберризиками та ризиками безпеки, пов'язаними з виконанням міжбанківських платіжних операцій.

Безпосередній учасник СЕП зобов'язаний вжити заходів для відновлення своєї роботи згідно з власним планом забезпечення безперервної діяльності.

Учасник СЕП зобов'язаний повідомляти Оператора СЕП про істотні операційні інциденти, кіберінциденти та інциденти безпеки, пов'язані з виконанням міжбанківських платіжних операцій.

40. Розрахунковий ризик у СЕП обмежений характеристиками СЕП:

1) фінансове або технічне повідомлення, прийняте ЦОСЕП, є безвідкличним;

2) у СЕП немає прийнятих, але не виконаних платіжних інструкцій. Розрахунок у СЕП здійснюється у той самий календарний день, коли платіжна інструкція приймається ЦОСЕП. ЦОСЕП не приймає платіжну інструкцію, яка не може бути обробленою у момент її надходження до ЦОСЕП, і повідомляє про це учаснику СЕП-відправнику. Платіжна інструкція, прийнята СЕП, є виконаною у СЕП із часу відображення її суми одночасно на технічному рахунку учасника СЕП-відправника і учасника СЕП-отримувача (за винятком випадків, передбачених процедурою відновлення функціонування СЕП у разі порушення її роботи або виникнення надзвичайних ситуацій).

41. Системний ризик у СЕП мінімізований шляхом обмеження кредитного ризику, ризику ліквідності і забезпечення управління операційним ризиком у СЕП, та наявності таких характеристик СЕП:

1) платіжні інструкції від учасника СЕП приймаються лише в межах лімітів поточного значення технічного рахунку учасника СЕП. Учасники СЕП мають всю необхідну інформацію для прогнозування своєї ліквідності;

2) розрахунок у СЕП здійснюється у той самий календарний день, коли платіжна інструкція приймається ЦОСЕП.

42. Правовий ризик у СЕП обмежений характеристиками СЕП.

СЕП є державною платіжною системою міжбанківських розрахунків, яка здійснює свою діяльність виключно в межах юрисдикції України, тому правовий ризик, пов'язаний з різними юрисдикціями, мінімізований.

Функціонування СЕП регулюється законами України, нормативно-правовими та розпорядчими актами Національного банку та технологічною документацією.

Ключові питання щодо організаційної структури, умов участі, порядку здійснення розрахунків, порядку виконання платіжних операцій, що використовуються в СЕП, порядку роботи СЕП у надзвичайних ситуаціях, забезпечення безперервного функціонування СЕП, системи захисту інформації у цілому врегульовано у документах СЕП, зазначених у пункті 8 розділу I цих Правил (далі – документи СЕП).

Оператор СЕП здійснює такі заходи для управління та мінімізації виникнення правового ризику в СЕП:

- 1) постійний моніторинг змін у законодавстві України;
- 2) визначення у Правилах СЕП тих документів, що регулюють питання функціонування СЕП;
- 3) контроль відповідності документів СЕП і договорів для участі у СЕП законодавству України.

43. Загальний комерційний ризик у СЕП мінімізований дотриманням Національним банком норм законів України щодо визначення функцій і повноважень Національного банку, згідно з якими Національний банк не має права здійснювати комерційну діяльність.

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України”: метою діяльності Національного банку не є отримання прибутку (стаття 5¹);

Національний банк забезпечує безперервне, надійне та ефективне функціонування, розвиток створених ним платіжних систем (пункт 7 статті 7); забороняється здійснювати діяльність, яка не відповідає функціям Національного банку (стаття 71).

Управління загальним комерційним ризиком у СЕП забезпечується шляхом:

- 1) управління доходами і витратами, пов'язаними з функціонуванням СЕП. З цією метою Оператор СЕП: визначає підходи розрахунку витрат, пов'язаних з функціонуванням СЕП; аналізує доходи і витрати, пов'язані з функціонуванням СЕП за звітний рік;

2) реалізації стратегії розвитку СЕП, спрямованої на забезпечення конкурентних переваг СЕП;

3) аналізу статистичних даних щодо здійснення міжбанківських платіжних операцій через СЕП;

4) взаємодії з учасниками СЕП, здійснення аналізу їх пропозицій для визначення та задоволення інтересів учасників СЕП.

ІХ. Захист інформації у СЕП

44. Оператор СЕП не постачає безпосереднім учасникам СЕП програмне забезпечення для взаємодії з ЦОСЕП. Безпосередній учасник СЕП створює програмне забезпечення для взаємодії з СЕП у складі власної системи автоматизації, яке має інтегруватись з системою автоматизації (ВМС) учасника СЕП таким чином, щоб забезпечити неможливість несанкціонованого доступу та зміни змісту фінансових повідомлень на ланці їх передавання до ЦОСЕП. Реалізація та експлуатація цього програмного забезпечення має задовольняти вимогам нормативно-правових актів Національного банку з питань захисту інформації та технологічній документації СЕП.

45. Програмно-технічне забезпечення, система захисту інформації та телекомунікаційні канали зв'язку, що використовуються учасником СЕП для міжбанківських операцій, повинні забезпечувати:

1) контроль за достовірністю інформації на всіх етапах її оброблення;

2) надійний багаторівневий захист інформації від несанкціонованої модифікації та несанкціонованого ознайомлення зі змістом платіжних інструкцій на будь-якому етапі їх оброблення.

46. Учасник СЕП зобов'язаний вести захищений від модифікації протокол роботи системи автоматизації в частині обміну повідомленнями з СЕП із відображенням формування, відправлення повідомлень до ЦОСЕП/приймання повідомлень від ЦОСЕП та результатів їх оброблення.

Х. Порядок вирішення спорів у СЕП

47. Спірні питання у взаємовідносинах між учасниками СЕП або Національним банком та учасниками СЕП вирішуються шляхом листування або проведення переговорів. Якщо питання не вдалось врегулювати, то таке питання виноситься на розгляд Ради Оператора СЕП. Під час вирішення спірних питань з філією банку її інтереси має представляти тільки банк – юридична особа.

Порядок врегулювання спірних питань передбачається відповідними договорами, укладеними учасниками СЕП із Національним банком.

48. Національний банк надає учаснику СЕП інформаційні послуги щодо достовірності інформації за фінансовими повідомленнями в разі виникнення спорів на основі копії транспортних повідомлень за відповідний період, наданих учасником СЕП.

XI. Забезпечення безперервного функціонування СЕП

49. Забезпечення безперервності діяльності СЕП здійснюється відповідно до нормативно-правових та розпорядчих актів Національного банку з питань керування безперервністю діяльності Національного банку.

50. У разі виникнення обставин, що перешкоджають штатній роботі учасників СЕП, Національний банк забезпечує обслуговування учасників СЕП у надзвичайному режимі роботи і повідомляє учасників СЕП про переведення СЕП у надзвичайний режим роботи.

Порядок проведення банківських операцій, опис змін у їх технологіях, організація проведення міжбанківських платіжних операцій через СЕП у разі запровадження надзвичайного режиму роботи визначені Інструкцією № 435.

Порядок дій Національного банку та учасників СЕП щодо забезпечення здійснення безготівкових розрахунків, якщо немає засобів зв'язку для виконання платіжних операцій у національній валюті в період запровадження воєнного стану, визначений Положенням № 244.

51. Учасник СЕП зобов'язаний мати внутрішній документ, що регламентує порядок відновлення роботи в СЕП у разі порушення роботи системи автоматизації/ВМС або виникнення надзвичайних ситуацій та його виконання.

52. У СЕП немає необхідності встановлювати процедури покриття втрат та підтримку ліквідності в разі невиконання зобов'язань учасником СЕП, оскільки для міжбанківських платіжних операцій через СЕП використовуються кошти, що обліковуються на рахунках учасників СЕП, відкритих у Національному банку, виключно в межах залишку коштів, наявних на цих рахунках, за винятком коштів, обтяжених іншими зобов'язаннями учасника СЕП.

XII. Загальні умови зберігання учасниками СЕП інформації про фінансові повідомлення

53. Учасники СЕП кожного робочого дня забезпечують збереження інформації про міжбанківські платіжні операції та інформаційні повідомлення.

54. Інформація про фінансові повідомлення має зберігатися у формі відокремлених електронних даних відповідно до вимог Положення про порядок формування, зберігання та знищення відокремлених електронних даних,

отриманих за результатами роботи інформаційних систем у Національному банку України і банках України, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 14 вересня 2018 року № 99.

55. Обсяг інформації у відокремлених електронних даних визначений пунктом 83 розділу VII Інструкції № 16.

56. Строки зберігання документів, які створюються в процесі роботи з носіями відокремлених електронних даних, установлені Правилами застосування переліку документів, що утворюються в діяльності Національного банку України та банків України, затвердженими постановою Правління Національного банку України від 27 листопада 2018 року № 130 (зі змінами).

XIII. Порядок проведення реконсиляції

57. ЦОСЕП надає учасникам СЕП інформацію, призначену для контролю і звіряння щодо кожної платіжної операції, виконаної через СЕП:

1) учаснику-відправнику - інформацію про результати оброблення кожної платіжної інструкції, у разі відхилення – про причину відхилення, у разі приймання – про момент проведення за технічним рахунком;

2) учаснику-відправнику і учаснику-отримувачу - повідомлення про списання / зарахування коштів за виконаними платіжними операціями;

3) учасникам СЕП - виписки з вказанням усіх платіжних операцій, проведених за їх технічними рахунками.

58. Учасник СЕП має забезпечити звіряння інформації про платіжні операції, отриманої від ЦОСЕП, з інформацією про ці операції у системі автоматизації / ВМС.

XIV. Порядок здійснення Оператором СЕП контролю за дотриманням учасниками СЕП вимог правил СЕП

59. Оператор СЕП контролює дотримання учасниками СЕП Правил СЕП, у частині виконання:

1) вимог нормативно-правових актів Національного банку України і технологічної документації, що регулюють функціонування СЕП та захист інформації у СЕП;

2) Технологічного регламенту роботи СЕП.

60. Оператор СЕП має право зупинити приймання фінансових повідомлень від учасника СЕП, який порушує технологію роботи, не виконує вимоги щодо захисту інформації та кіберзахисту в СЕП.

Учасник СЕП продовжує роботу в СЕП після отримання Оператором СЕП документальних підтверджень усунення недоліків, наслідком яких стало зупинення приймання фінансових повідомлень від цього учасника СЕП.

61. Оператор СЕП оцінює дотримання учасником СЕП Правил СЕП шляхом здійснення виїзних і безвиїзних заходів контролю відповідно до нормативно-правових актів Національного банку.